

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Lenky Matyášové a soudců JUDr. Ludmily Valentové a JUDr. Jakuba Camrdy v právní věci žalobce: **OSMPB, občanské sdružení**, se sídlem U Hadích lázní 24, Teplice, zast. advokátem JUDr. Přemyslem Kubičkem, se sídlem AK Kasárenská 4, České Budějovice, proti žalovanému: **Ministerstvo financí**, se sídlem Letenská 15, Praha, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. 2. 2009, č. j. 5 Ca 357/2008 - 21,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **se zamítá.**
- II. Žalovanému **se** náhrada nákladů řízení **nepřiznává.**

O d ů v o d n ě n í :

Žalobce kasační stížností brojí proti usnesení Městského soudu v Praze, kterým soud zamítl jeho žádost o osvobození od soudních poplatků podanou současně se žalobou. Žádost odůvodnil svými majetkovými poměry a uvedl, že občanské sdružení ke dni podání žaloby disponuje pouze částkou 496 Kč, což nepostačuje k úhradě soudního poplatku.

Napadeným usnesením Městský soud v Praze zamítl žádost žalobce o osvobození od soudních poplatků, přičemž při posuzování předpokladů žalobce pro osvobození od soudních poplatků soud vyšel z toho, že pokud žadatel hodlá být coby občanské sdružení aktivně činným, pak je objektivně ospravedlnitelné po něm požadovat, aby si materiální prostředky pro prosazování svých cílů, a to alespoň v základní a pro samotnou činnost nezbytné míře, zajistil sám. V této souvislosti městský soud odkázal na rozhodnutí

Nejvyššího správního soudu č. j. 6 Ads 102/2008 - 65 ze dne 20. 11. 2008 a uvedl, že odpovědnost za tvorbu základních prostředků pro činnost nelze *a priori* přenášet na stát. Přiznání absolutního práva „za všech okolností bezplatného přístupu k soudu“ pro určité skupiny žalobců (občanských sdružení, jakým je žalobce) by nikterak nesouviselo s ochranou konkrétních veřejných subjektivních práv jednotlivců a s uplatňováním práva na jejich soudní ochranu, naopak by ve vztahu k jiným osobám domáhajícím se soudní ochrany mohlo být základem procesní absurdity. Soud závěrem uvedl, že v případě žalobce nedosahuje soudní poplatek nepřiměřené výše ani není žalobcova finanční situace způsobena nepředpokládanou či nárazovou potřebou kumulace nezbytných kroků, jež by bylo třeba žalobcem uskutečňovat. Tvrzený absolutní nedostatek finančních prostředků žalobce nemůže být v tomto konkrétním případě sám o sobě důvodem pro přiznání osvobození od soudních poplatků.

Toto usnesení napadl žalobce (dále též „stěžovatel“) nyní projednávanou kasační stížností, ve které nesouhlasí s názorem soudu, že neosvědčil ani neprokázal své tvrzení o svých natolik nepříznivých finančních poměrech, aby bylo možno učinit závěr o tom, že splňuje předpoklady pro přiznání osvobození od soudního poplatku. Stěžovatel k žádosti o přiznání osvobození od soudního poplatku doložil účetní závěrku k 31. 12. 2008 a aktuální výpis z bankovního účtu. Z těchto dokladů vyplynulo, že ke dni podání žaloby činil majetek stěžovatele částku 496 Kč, tedy několikrát nižší, než činí soudní poplatek. Závěr soudu tak nemá oporu ve spise.

Stěžovatel dále uvádí, že pokud je žalovaný stát resp. jeho organizační složka, pak by v případě stěžovatelova úspěchu ve sporu stejně náklady sporu nesl. Ve stadiu rozhodování o osvobození od soudních poplatků nelze předjímat výsledek sporu, takže úvahy soudu, že nelze na státu požadovat, aby si stěžovatel materiální prostředky alespoň v základní míře opatřil sám a rovněž nelze na státu požadovat, aby náklady stěžovatele ve sporech nesl stát ze svých prostředků, jsou dle stěžovatele přinejmenším předčasné. I když soud prvního stupně uvedl, že stěžovatelův předpoklad o tom, že stát ponese náklady jeho sporu, nemá oporu v ust. § 36 odst. 3 s. ř. s., ve skutečnosti nevycházel důsledně z cit. ust. § 36 odst. 3 s. ř. s., v němž se nehovoří o legitimitě požadovat přiznání osvobození, ale pouze o tom, za jakých podmínek lze osvobození nepřiznat či odebrat.

Stěžovatel závěrem poukazuje na nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1619/08 ze dne 2. 10. 2008 a cituje: *...Soud přiblíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k povaze uplatňovaného návrhu a dalším okolnostem. Účastníku nesmí být jen pro jeho nepříznivou majetkovou situaci znemožněno uplatňovat nebo bránit své právo u soudu. Zhodnocení všech okolností, které vypovídají o poměrech účastníka, se musí promítnout do závěru, zda je tento s ohledem na své poměry schopen zaplatit soudní poplatek a jestliže mu to tyto poměry nedovolují, je soud povinen mu přiznat tomu odpovídající osvobození od soudních poplatků.* Soud se těmito zásadami neřídil.

Stěžovatel se tedy domáhá zrušení usnesení městského soudu a vrácení věci soudu k novému rozhodnutí, přičemž uplatňuje stížní důvody dle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. V kasační stížnosti rovněž uplatňuje náklady řízení za zastoupení dle advokátského tarifu, a to částku 5712 Kč a dále navrhuje aby byl osvobozen od soudních poplatků z kasační stížnosti.

Městský soud v Praze po podání kasační stížnosti postupoval ve smyslu § 108 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen s. ř. s.) a předložil kasační stížnost s příslušnými spisy Nejvyššímu správnímu soudu.

Nejvyšší správní soud nejprve přezkoumal formální náležitosti kasační stížnosti a konstatoval, že kasační stížnost je podána včas, neboť byla podána ve lhůtě dvou týdnů od doručení napadeného usnesení (§ 106 odst. 2 s. ř. s.), a je podána osobou oprávněnou. Nejvyšší správní soud dále podotýká, že v řízení u Nejvyššího správního soudu o kasační stížnosti proti usnesení Městského soudu v Praze o zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků nevyzýval stěžovatele k uhrazení soudního poplatku pro řízení o kasační stížnosti. Opětovné trvání na uhrazení poplatku pro toto řízení by znamenalo další řetězení téhož problému, který je předmětem původního řízení a z logiky věci by se trvání na úhradě nejevilo smysluplným a ani by nesvědčilo hospodárnosti a rychlosti celého řízení.

Nejvyšší správní soud tedy posoudil důvodnost kasační stížnosti v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a shledal, že kasační stížnost není důvodná.

Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků; dospěje-li soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne.

Citované ustanovení upravuje možnost individuálního osvobození od soudních poplatků, jehož účelem je ochrana účastníka řízení nacházejícího se v nepříznivých majetkových poměrech před nepřiměřeně tvrdým dopadem poplatkové povinnosti. Předpokladem pro osvobození je kumulativní splnění tří podmínek: žalobce o osvobození požádá, nedostatek prostředků doloží a návrh na zahájení řízení není zjevně neúspěšný. K vlastní otázce posuzování nedostatečnosti prostředků pak lze vyvodit obecný závěr, že při rozhodování podle ust. § 36 odst. 3 s. ř. s. soud především porovnává na jedné straně výdělkové a další majetkové a sociální poměry dotčeného účastníka řízení, na druhé straně pak porovnává výši soudního poplatku se zřetelem na případné další náklady spojené s předmětným řízením před soudem či povahu věci samé. Výsledkem této úvahy je pak závěr, zda účastníkovi je možné přiznat osvobození od soudních poplatků či nikoli.

Jak vyplývá z usnesení městského soudu, soud zkoumal předpoklady pro osvobození, přičemž učinil závěr, že v daném případě stěžovatel nesplňuje podmínky pro přiznání osvobození. Soud přitom vycházel z povahy stěžovatele coby občanského sdružení, jehož cílem je posilování veřejné kontroly orgánů státní správy České republiky. Ve vztahu k postavení sdružení a nezbytnosti jejich ekonomické základny poukázal městský soud na již dříve vyjádřený právní názor Nejvyššího správního soudu (např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 11. 2008, č. j. 6 Ads 102/2008 – 65, přístupno na www.nssoud.cz), dle kterého lze po sdružení, hodlá-li být aktivně činným, požadovat, aby si materiální prostředky na svoji činnost (alespoň v základní a pro samotnou činnost nezbytné míře) zajistilo samo. Rezignuje-li sdružení na jejich zajištění, není možné odpovědnost za nevytvoření těchto prostředků bez dalšího převést na stát prostřednictvím osvobozování od soudních poplatků.

S uvedeným závěrem se Nejvyšší správní soud ztotožňuje. Zdejšímu soudu je ze spisu známo, že stěžovatel je občanským sdružením založeným za účelem veřejné kontroly orgánů státní správy. Tuto aktivitu stěžovatel může realizovat mimo jiné i účastí v řízeních, v nichž jsou projednávány a řešeny spory tohoto typu. Pokud však stěžovatel hodlá být aktivní, pak lze také důvodně očekávat, že si materiální prostředky pro prosazování svých cílů dostatečně zajistí. Dle názoru Nejvyššího správního soudu nemůže být žádost o osvobození od soudních poplatků důvodná výlučně proto, že stěžovatel jako sdružení vyvíjející činnost k dosažení svého cíle nemá pro takovou činnost žádné materiální prostředky a nevyvíjí žádnou činnost k jejich zajištění. Při posuzování žádosti o osvobození od soudních poplatků je vždy třeba zkoumat příčiny, z jakých se žadatel dostal do situace znemožňující mu úhradu těchto poplatků. Pakliže stěžovatel vychází z předpokladu, že za všech okolností ve všech obdobných případech jednotlivých kroků stěžovatele k dosažení jeho cíle ponese veškeré jeho náklady výlučně stát, a to právě na základě deklarovaného nedostatku finančních prostředků, není tento předpoklad legitimní ani akceptovatelný. Jak již i Nejvyšší správní soud judikoval (např. v rozsudku ze dne 26. 5. 2008, č. j. 4 As 18/2008 – 32, www.nssoud.cz), se potvrzení takového předpokladu, z pohledu jiných osob dovolávajících se soudní ochrany, jeví být nerovným a pro stěžovatele nepřiměřeně komfortním. Ve shodě s výše citovanou judikaturou je tedy třeba odmítnout toliko mechanickou aplikaci pravidla o nedostatku finančních prostředků coby podmínky pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Přiznání takového absolutního práva „za všech okolností bezplatného přístupu k soudu“ pro určité skupiny osob (zde sdružení, jakým je stěžovatel) by nikterak nesouviselo s ochranou konkrétních veřejných subjektivních práv jednotlivců a s uplatňováním práva na jejich soudní ochranu, naopak by ve vztahu k jiným osobám domáhajícím se soudní ochrany mohlo být solidním základem procesní absurdity a diskriminace. Výklad dotčených ustanovení, jakož i absolutní paušalizace, přiznání osvobození vždy na základě tvrzení o nedostatku finančních prostředků, rovněž nemůže vést ke zneužití institutu osvobození od soudních poplatků. Ke každé žádosti je proto také třeba přistupovat přísně individuálně a soud je povinen prověřovat všechna relevantní kritéria.

Nejvyšší správní soud má v tomto případě za to, že je důvod ponechat na stěžovateli, aby si základní materiální zajištění pro základní výdaje, jež lze při dosahování jím deklarovaného cíle předpokládat, opatřil primárně sám. Absolutní nedostatek finančních prostředků deklarovaný stěžovatelem tedy nemůže být v tomto konkrétním případě pouze sám o sobě důvodem pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Jakkoli pak stěžovatel namítá, že argumentace městského soudu o neprokázání stěžovatelova tvrzení o nepříznivých finančních poměrech, nemá oporu ve spise, je třeba tuto námitku odmítnout. Jak vyplývá z napadeného usnesení, nebyla zpochybněna stěžovatelova finanční situace, nýbrž byl soudem vytýkán nedostatek aktivity pro jejich zajištění a paušalizace přiznání osvobození za všech okolností. Tato paušalizace by mohla vést k závěru, že určitá skupina osob má zaručen bezplatný a absolutní přístup k soudu, na rozdíl např. od fyzických osob, jež jsou nuceny zajistit si základní životní prostředky nebo podnikatelských subjektů, na jejichž činnost jsou kladeny požadavky řádného podnikání a nakládání s majetkem apod. Kasační námitku nesprávného posouzení právní otázky proto Nejvyšší správní soud neshledal důvodnou.

K polemice stěžovatele, že by v případě jeho úspěchu ve sporu stejně náklady nesl stát a úvahy soudu ohledně úhrady nákladů řízení jsou předčasné, je nutno uvést, že není sporu o tom, že pokud by v řízení stěžovatel uspěl, nesl by náklady stát. Jak však sám stěžovatel uvádí, nelze ve stadiu rozhodování o osvobození od soudních poplatků jakkoli předjímat výsledek řízení, pokud návrh není zjevně neúspěšný, takže i úvahy stěžovatele jsou z pohledu posuzování podmínek pro osvobození od soudních poplatků irelevantní.

Z hlediska namítaného nedodržení zásad pro osvobození od soudních poplatků, kdy dle stěžovatele, úvaha městského soudu, že výše soudního poplatku není taková, aby dosahovala z pohledu občanských sdružení nepřiměřeně přísné výše, nemá oporu v zákoně, nelze tomuto názoru přisvědčit. Nejvyšší správní soud, stejně jako Ústavní soud, vnímá soudní poplatky jako podmínky realizace práva na soudní ochranu., kdy úprava poplatkové povinnosti či osvobození od ní provedená zákonem České národní rady č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, představuje jeden ze základních momentů podmiňujících právo na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Stanovil-li zákon v tomto směru pevná pravidla umožňující přístup k soudu také splněním v něm obsažených podmínek, potom tyto podmínky musí respektovat nejen ten, kdo se dovolává práva na soudní ochranu, ale také stát prostřednictvím orgánu soudní moci. Ústavní soud se rovněž zabýval i otázkou poplatků zatěžujících nepřiměřeně stěžovatele, přičemž jako příklad lze uvést nálezy Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2009, sp. zn. IV. ÚS 2856/08, popř. usnesení ze dne 18. 5. 2009, sp. zn. IV. ÚS 354/09 (viz www.judikatura.cz). Podle tohoto nálezu rozhodnutí o tom, zda jsou splněny zákonem stanovené předpoklady pro přiznání osvobození od soudních poplatků, spadá do rozhodovací sféry obecných soudů; s ohledem na ústavně zaručený princip nezávislosti soudů (čl. 82 Ústavy ČR) Ústavnímu soudu zpravidla nepřísluší přehodnocovat závěry, ke kterým obecný soud při zvažování důvodnosti uplatněného nároku dospěje, pakliže rozhodnutí obecných soudů nevykazují prvky svévole.

Nejvyšší správní soud k výše uvedenému dodává, že zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků nelze vnímat jako ztěžování dosahování či uplatňování uvedeného cíle prostřednictvím ztěžování přístupu k soudu a jak je shora uvedeno je soud povinen k žádosti o osvobození přistupovat přísně individuálně. Městský soud v intencích ust. § 36 odst. 6 s. ř. s. řádně posoudil zda jsou dány důvody pro osvobození od soudních poplatků a dospěl k závěru, že v případě stěžovatele tomu tak není, neboť jeho rezignace na opatření si těch nejzákladnějších prostředků pro svoji činnost nemůže znamenat, že by povinnost jeho základního materiálního zajištění při prosazování jeho práv měla být automaticky přenášena na stát. Tato úvaha městského soudu nevykazuje prvky libovůle a lze z ní seznat rozhodování na základě kritérií právě s ohledem na poměry stěžovatele.

Rozhodnutí Městského soudu v Praze je v dostatečném rozsahu odůvodněno a proto Nejvyšší správní soud kasační stížnost jako nedůvodnou podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítl.

O nákladech řízení rozhodl Nejvyšší správní soud podle ustanovení § 60 odst. 3 s. ř. s. ve spojení s ustanovením § 120 s. ř. s. Stěžovatel neměl ve věci úspěch, proto mu právo na náhradu nákladů řízení nenáleží. Žalovaný žádné náklady neuplatňoval a Nejvyšší

správní soud ani žádné vzniklé náklady ze spisu nezjistil, a proto rozhodl tak, že žalovanému se náhrada nákladů řízení nepřiznává.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 9. července 2009

JUDr. Lenka Matyášová
předsedkyně senátu